

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Historia Provinciæ Paraquariæ Societatis Jesv

Techo, Nicolas

Leodii, MDCLXXIII.

Cap. 18. Chiloë insula temporario Societatis domicilio occupatur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38528

*Insulanorum
mores.*

*Petrus Ter-
nande Sociis
se opponit.*

*Martinus
Aranda
eum repre-
mit.*

*Insulani cō-
vertuntur.*

Sed Christiani æquè ac Ethnici plures uxores alebant, Dæmoni communicabant, execranda omnia promiscuo ulu sibi faciebant, nomine tenus inter se distracti. Igitur huc delati Bechius & Aranda, ingenti labore gentem omnem in unum locum coactam gravi oratione docent, quemadmodum Christiani in gratiam Dei redeant, & Ethnici in album Christianorum referri possint. Concionem interpellavit vir inter suos nobilissimus Petrus Ternande, Baptismo olim, nescio quâ occasione tinctus, sed revera animo Ethnicus: is utrumque Patrem increpitum, quod avitos mores interturbatum venissent, prohibet Christianam legem promulgari, vociferans affeclis suis, pro Deo Quequebu esse, nec deesse ceremonias ac religiones, quas sui insulani, majorum suorum ritu, usurparent. Cùm verò Socii inquirerent de eorum avitis moribus, invenere ab Christianis Ethnicisque mixtim certis temporibus conventum celebrari, quem Requetum vocabant: inibi post solitas debacchationes sacrificulos creari, Dæmonem consuli, & execranda sacraque omnia nefando profus modo misceri. Quocirca Aranda, ut erat Divinæ gloriæ cupidus, jam verò Dei contumeliâ, & Christiani hominis apostasiâ irritatus, periculi sui negligens, in hæc verba prorupit. *Tu verò, inquit, ô Ternande (nam te Christiano nomine non compellabo) fœdè errasti, qui abrenunciato olim Dæmoni reconciliatus Deum cæli terræque conditorem contemnis: sed scias velim, nullo ferocitatis ostentamento permissurum me, ut te tuosque, infandis ceremoniis deinceps immisceas.* Repugnantem, asserentemque Chileni regni Prætoris permissu id fieri, cœlestibus mortalibusque minis terret, & mox litteris ad Prætorem datis impetrat, ne Barbari suum Requetum, quem politicum tantum conventum esse mentiri fuerant, imposterum celebrarent. Quâ re perfectâ, & Petro Ternande per salubrem terrorem domito, conversionem plerorumque in expedito Socii habuere. Igitur primâ molitione centum & sexaginta Ethnicos Christiano ritu abluunt, Neophytos omnes Exhomologesi, nusquam ab his per totam vitam usurpatâ, expiant: pellicibus demptis, singulas singulas uxores in matrimonium ritè collocant, superstitiones abolent, mandata Dei & Ecclesiæ promulgant, mores & preces Christianorum introducunt, denique quadrimestri labore magnam Insulæ partem Dæmoni ereptam Deo ritè consecrant: adeò felici successu, ut cùm eò Socii aliàs adnavigarent, nihil penè antiquarum superstitionum ebrietatumve reperirent. In alia excursione centum, partim advenæ, partim indigenæ, ad partes Christi transfugere: quorum aliqui narrabant se ad Baptismum petendum inductos, quòd ab Sacrificio Missæ tanquam canes arcerentur. Denique annuæ Sociorum litteræ asserunt, subsequenibus temporibus in modicâ insulâ fructus pietatis uberrimos fuisse perceptos: quibus sigillatim enucleandis superfedeo, nam ad Chiloensem navigationem cum aliis Sociis, ultimas Oceani insulas scrutandi desiderio, me accingo.

**CAPUT
XVIII.**
*Chiloë in-
sula tempo-
rario Socie-
tatis domi-
cilio occu-
patur.*

*Chiloë de-
scribitur.*

*De Urbe Ca-
strensi.*

CHILOE Regni Chilenis maritima appendix, insula est quinquaginta leucis longa, lata septenis: arcuati brachii figuram habet, contra quod olim Geographi describebant, quadratam autumantes. Quâ ad Meridiem obvolvitur, per angusto discissa freto, non multum ab continenti discedit: & ipsa continens, quasi etiam agrè avelleretur, sinu facto eam excipit. Altero sui angulo, quo ad Aquilonem vergit, liberiùs in mare vagatur. Regio omnis inæqualis est, montuosa, sylvestris, paludosa, & frigoribus immodicis obnoxia: utpote quæ quadragesimum-tertium latitudinis Australis gradum prætergreditur. Æstatem lædant repentini turbines, adeò frigidi, ut vix à brumali tempestate distinguas. Obstant frugum maturitati gelidæ auræ, & calores in Autumno dilutiores. Si palmarem terræ superficiem verteris, statim incidis in arenam rubram, immodicâ siccitate quodvis semen corruptentem: & tamen sylvæ adeò proceras arbores gignunt, ut ex quibusdam quamplurimos asseres fieri Ovalius, non sine authore, asserat. Gleba, aratri ferè incapax, olim furculis colebatur. Ex hac terræ cœlique conditione tanta infœcunditas est, ut benè secum agi putent, qui insularum quarundam radicum ex semente quintuplum colligunt. In hujus insulæ angulo Aquilonari, Hispani pauci profugi, urbium ab Araucanis rebellibus in continenti diru-

tarum

tarum reliquæ, urbeculam ab Castro dictam condiderunt; quam Angli pyræ anno sæculari pœnè in ortu devastârunt. Post quam devastationem vix triginta cives remanere. In altera è vicinis Insulis (quas infra describemus) arcem etiam posuere, octoginta militum Hispanorum præsidio firmatam, qui, quia rerum omnium indigent, non rarò imbellibus indigenis graves sunt. Gens maris ejectamentis ferè vivit, quocirca ante adventum Hispanorum ora maritima solummodò habitabatur; sed postmodùm, vexationum metu, Insulani interiora terræ pervadunt, & in abruptis montium locis latebras quærunt, libertatis specie extremam rerum omnium inopiam sibi comparantes. Intexta reticulatim conchilia pro umbilicalibus subligaculis habent, cætera nudi. Sub initium aditæ Insulæ, quindecim familiarum millia censita sunt. Unicum navigium, singulis annisè Chileno regno à Prætorè missum, Hispanis subsidia vehit; reliquis temporibus eò nusquam navigatur. Scaphæ per eas insulas in usû sunt, ex tribus tabulis, crasso fune inter se confutis, compactæ, quarum rimas corticibus arborum maceratis obducunt. Nec nunquam sine ingenti periculo in his scaphis, quas Pyraguas vocant, transfretatur. Sed majus discrimen ab Chilenis rebellibus, ad quorum littora Chiloe tota quanta est protenditur. Quare, si maris ac hostium pericula, si cœli terræque conditionem, si Barbarorum ac Hispanorum inopiam consideres, ut pœnè terrarum ultima est, sic extremum miseræ attingisse videtur. Verùm hæc omnia acuebant desideria Sociorum, gloriosa discrimina & summas miseras pro propagando Christi imperio multis votis ambientium.

AD hanc Insulam delati Melchior Vanegas, vir inter Societatis prima decora ab Nierembergjo postea relatus, & Joannes-Baptista Ferrufinus, Didaci Torres missu, ducentis & quinquaginta leucis terrâ marique è Chileni regni metropoli, unde discesserant, confectis, ab Hispanis, Castrensis urbis incolis, benevolentissime excepti sunt. Mox in ædibus Chiloënsis Præfecti dono acceptis, Sacello adaptato, conciliatisque civium animis, ac Sacramento expiatis, toros se impenderunt in salutem Barbarorum. Pauculi Sacerdotes externi in ea opinione hæcenus fuerant, ut existimarent indigenas, tanquam Christianorum Mysteriorum incapaces, negligendos esse; quare rati admodùm, præter primum Sacramentum, Sacra nostra capefferant: sed Sociorum quadrimestri labore & Catechesi effectum, ut qui Hispanis serviebant, vix ab Dominis suis differre viderentur, adeò promptè capiebant legis Christianæ elementa: quare non tantùm Baptismo, quo plurimi carebant, Exhomologesique digni sunt habiti, sed etiam, stupentibus ad novitatem Hispanis, ad Sacram Mensam, post severum examen, admitti meruerunt. Tanta porro novos homines ceperat Sacrorum cupidò, ut diem prævertentes, ante crepusculum Socios interpellarent; nec de die sinerent cibum quietemque sumere: quo ardore animorum usi, nihil non à Barbaris impetrabant. Scorta plurima in legitima matrimonia commutata, violentæ adeoque nullæ conjugum sponsiones denuo sancitæ, aut distractæ, nemo inventus qui Baptismum renueret, nemo qui non injurias condonaret, & ipsi adeò Hispani, ratione ac exemplo permoti sunt, ut vellent cum mortalium miserimis mitius agere. Denique ex tota Insula adolescentes Indi advecti sunt, ut Christianâ doctrinâ per Patres imbuti, populares suos vicissim docerent eadem illa, quæ ipsi in Catechesi didicissent.

QUATUOR mensibus in Castrensi urbe positus, mensè Julio jam adulto scapham ascendentes, nihil Oceani furias veriti, Insulanorum pagos inspectum ivere. Viginti-quinque omnino erant, quorum municipes nullum hæcenus Sacerdotem viderant, nisi ferè ut vexarentur: quapropter Socios, integritatis famâ jam cognitos, summâ benevolentia excipientes, quando aliud non poterant, ex arborum ramis arcus triumphales erigebant: pueri puellæque, more supplicantium, floribus se coronantes, prælatâ Cruce floridâ, cum parentibus suis obviam prodibant. Nemo erat, qui non in canistro ostrea, pisces, ova, aves Sociis non

offerret:

De Insulanorum conditione.

Pyragua navigii generis.

CAPUT XIX
Castrensis urbs ab Sociis excolitur.

Aviditas discrimina catechizatos.

CAPUT XX
Chiloenses Insulani fructuose ab Sociis adeuntur.

Barbarorum Chiloënsium pietas.